

Predplata na cilu god 3 for. na pol god 1 for. 50 nov., na četvert. 75 nov.
Za Serbiu 30, 15, 7 1/2 groša. Izlazi svake Nedjelje jedanput.

Pisma svakovertina predmeta molimo na uredništvo upućiti
Neprijetna neprimamo.

God. I. U Kalači

U Sridu 3. Kolovoza 1870.

Broj 21.

POZIV NA PREDPLATU.

Poklem naše na ovom polju dilovanje, i razvitak narodnosti, o što većem broju predplatnikah zavisi izavlja se: da će se predplata neprikidno primati na cilu godinu, t. j. od 19. ožujka t. g. do 18. ožujka 1871. g. po 3 f. a. vr., na pol 1 f. 50 nov., na četvert 75 nov., a za knježevinu Serbsku 30, 15, 7 1/2 groša.

Uredništvo.

Otvorena knjiga.

Kao odgovor bratu S. M. i Starosidioou u Katjmaru!

Živ i zdrav bio, koji se nisi za nas zaboravio, već si nas tvojim pismom počastio; koje bi rado u Listu priobćio, al buduć sad istom počimaš pisati, našo sam: da će po nas za sad bolje biti, ako ću ja tvoja čuvstva i misli izkupati, pak ovde ji razviti. — Držim da će ji naši ljudi bolje shvatiti.

Veliš da onaj učitelj; koji je tako dobrovoljno na vašu obranu izstupio nepoznaje vas bunjevce, i da nisu ono uzroci koje on navadja, što dica bunjevačka škulu nepohadjaju, već da ljudi misle: da bi badava bilo dicu tamo slati, di se nalazi od dvanaest godina dice — kojasu išla, i nisu ništa naučila već zalud haljinu derala.

Niti je ono uzrok što se po uredničtvu navelo, što su se bunjevci na krajeve iztiskali, već to što sad nije

tako — košto je o vrmenu Marie Teresia bilo, kada je u Katjmaru više od 300 sesia bilo — a paše se onda okolo obćine pružale na kojima se po volji širile argele, govede, i ovacah čoporovi, ondasu bunjevci prvi ljudi bili, a sad su posljednji, jel su Spajije Švabe privolili — koji se posvuda tako ulagali da su već i kod gospodina napridnii, i u crkvi premda nemirni, surovi — do toliko poštenja teže dostići, da bunjevce koji su i prvu i drugu crkvu zidjali u ništo smatrati počimlju. Evo jel istina brate Š. to su tvoje misli — kako pravo tako zdravo veli bunjevac, dakle što bi u pismu važno, ništa nehti izostaviti.

Kako vidimo dakle u prvom redu je navedena škula: na koliko može biti ova tužba temeljita razsuditi neznam, premda mi je tamošnje sadanje škulsko stanje nepoznato, toliko ipak mogu reći: da učitelj porikla magjarskog taki napridak pokazuje u našim jeziku, da bi mnoge rodjene bunjevce zastiditi mogao — teško bi dakle bilo o takim učitelju predpostaviti: da nije rad svojoj dužnosti zadovoljiti. Nu da se u tom pronadje ono što je istina, to ćeš brate Š. najlakše moći dostignuti: odtigji do g. učitelja, i izišti imenjaka one godine, kadasu derančići, koji haljinu badava u škuli deraše tu polazili, imenjaka će točno pokazati: di je pogriška sakrivena. Samo brate Š. stoje pravo! jel toje i Bogu drago, nepravedno kog ozloglasiti, jeste velik grih počiniti.

Ja vašeg učitelja nepoznajem, al čisto osićam da neće u njemu biti krivica, već u onim roditeljem, koji

nesmatraju škulu za radionicu koju dugo i marljivo treba polaziti, da si potrebne pribavimo nauke, već kano pozorište dise kralj — u prosiaka, ovaj u kralja a tu neuko dite, nako lako u uko pritvoriti može. Drugo bi bila crkva, no brate Š. to sam već više puta oglasio: da ja svete stvari na svetom mistu rado obavljam, i jel ji izkreno poštivam, zato neću da ji po novinah povlačim, ipak nako mimogred nikoja ću ti reći: pridamnom je crkva ko ono milo nebo kuda bi želio sve ljude uvesti, i snjima zajedno velikog Boga slaviti. Zato mi se čudno čini Š. što veliš da tamo švabi nikaka prava neposiduju, istina je da su bunjevci tu crkvu zidjali, al mislim nećeš tajati brate Š. da bi već davno tribalo misto te trošne drugu podignuti, no ondaće i nimci raditi, a donle vi bunjevci imaćete veliku vridnost, i iz one molitve kojase po nimcu u crkvi po vašim rukama zidjanjoj vrši, imaće te prvo misto koje vama nije slobodno oduzeti, jel to se vas tiče kano najstarij, i nemojte misliti da vaš gospodin nije opazio: da ste vi u crkvi mirnij i skrovitiji nego li nimci, to će biti vaša i dika i slava, gledajte kakoće te je i vašoj dici neodkrnjenu u baštinu ostaviti; budite uvireni, da u toj crkvi ako bi drugčie cilu shodna bila možete baš toliko milosti od Boga izprositi, koda nijednog nimca tamo nebi bilo. Ta kako bi vaš g. većma grlio nimce nego vas, kada je u njemu dva tala slavianske, i valjada istom jedan nimačke krvi — dok ova u popu sva se slie u jednu milost božju — koju jednako na svoje virne razliva. Ništa neće brate Š. vama faliti, samo akoje istina, da dicu u škulu koju gospodini pohadjaju, a mladež na nauk šaljete svake nedilje, di gospodin sime Evangjelsko u mladjana srca posijava, ako to nije istina brate Š. onda klonimo glavom, i udarajmo u prsa govoreć: naše grihe, naše grihe. Koji bolestnik tajji svoju bolest, taj će skoro svojom pogriškom poginuti.

Treće bi bio pašnjak koji, na našu veliku nesriću nije rasto već se strašno umanjao.

To je žalostna istina i ne samo u Katjmaru, već i u Madarašu, Aljmašu, i ako još nije dakle bitiće i pod hvaljenom Komarom u Szonti Szantovi i. t. d.

Nu brate Š. ti znaš kakoje bilo pod komarom i ja znam, al teško da znaš, zašto je to onda tako bilo.

Istina ono je za bunjevce — koji su kakono kažu s repovah živili blaženo vrime bilo, al to blaženstvo nitije po komari dato, niti po bunjevcu stečeno, već to su onda tako okolnosti sobom nosile, svitaje na toj južnoj strani magjarske onda malo bilo — oralose istom kolikoje za kruh tribalo, a drugo je bilo svačije, koje samo pasiti htio. — Nu moram ti oma brate Š. zabilježiti, da kako su ljudi sablju položili, i za ručice se latili, t. j. kako su iz militie izišli, i pod Komaru došli, nijednog koraka svoje zemlje nisu imali, toje sve komarsko t. j. kraljevsko bilo, tvoji otacah brate Š. bila je istom gradja one kuće u kojoj si se rodio — to je

brate Š. zakon magjarski bio — da je sve komarsko bilo, a tvoje je bilo robotu odradivati, i desetak pridavati, i baš zato da si to mogo odbavljati data je paša svakoj živini, i poklem komara imanja nije držala, naravnoje: da je za jobagje ta paša i duga i široka bila.

Al nastade rat turski, posli francuski, poklemje porez onda još vrlo mali bio — komara neimavši novacah da troškove odbavlja, prodavala je sela — ta je srića iz medju drugih, i Katjmar stigla.

Eto vam Spajije koji su vašu robotu desetak, i sav Katjmar do najposlidnjeg jutra kupili, jel nezaboravi brate Š. da vaše po zakonu nijedno jutro nije bilo. — Spajije držalisu svakojakog imanja, nastadoše tamo i vamo tužbe: da siroti jobagji nemogu imanje svoje sbog spajinskog hraniti.

Ove tužbe da se uklone 1836. Sabor naredi prvo: da se paša jobagjska — ima od spajinske svagdi odiliti, i to tako, da akose po ugovoru nebi moglo dovršiti urbarijski sud ima izreći koliko jutara — svako u 1200 □ računjuć na svaku sesiu triba izdati — naložec sudu: da se ima vrzati medju 4. i 22. jutra, t. j. po kakoći zemlje i prostora hatara pašu jobagjom izmiriti, drugo: da se nesgadja više to očem se i ti brate Š. tužiš — da su Spajije bunjevce sa zemlje iztiskivali, i na te švabe umistjali, isti zakon šesti od 1836. godine izjavi: da one zemlje plod koju podanik posiduje vlastitost, dobro zabilježi. Š. plod postaje vlastita podanikova, tako: da je može prodati, i svojim baštiniikom oporučiti a zakon od 1848. postavi podanika od sve posidovane zemlje vlasnikom: pod uvitom — da je pomoćju zemaljskom izplati, što brate Š. još i sad svake drage godine polažeš kod seonske kuće, ipak ne odkrnjuje uredbu od 1836. godine prama paše, već tu posli t. j. 1850. i kraljevski rukopisi strogo izvadjati naredjivaju kako se to i danas di nije još počinjeno, izvadja. Evo ti brate Š. to štoje po zakonu pravo, ako nije tako — nebio ja Ivan.

Dakle da je paša manja toje istina, al prosti brate Š. da je to nezakonito počinjeno bilo, to već nije istina, ne tajim da bi valjada spajije mogli bili jedno ili dva jutra valjada i više prigoriti, al nemojmo biti nepravedni brate Š. ito je istina da su bunjevci slušali na zakon, a ne na slipe vodje te se izravnjavali, virujem da bi što i više dobili. I to je istina što veliš da su Spajije bolje nimce njegovali nego bunjevce, nu to nije sbog ljubavi, već sbog svoje koristi tvoreno, nimci su zemlju skuplje platjali zato sujim u arendu davali, i još su i to mislili što nije istina da nimac bolje radi, zato su nikoji — put u gnjizdo bunjevcah toga prisadili — no da Bog da, da jim se u njeve palače nimac neprisadi jel što se radnje tiče mislim da neima bunjevca para, samo muse teško nakaniti.

A šta će mo sad brate Š. kad znamo kakoje što bilo valjada ćemo sist pod suvaju, pa će mo jedan dru-

gon
pra
obi
zat
nal
išt
mc
raz
mc
da
ili
ot
da
sv
pi
le
k
v
k
b
z
š
s
l
1

gom pripovidati, stim načinom će nam jame i kese prazne ostati, a čeljad ogoliti i gladovati, brate Š. moja obitelj je kadgod jednu pustaru posidovala, i možem kazat, da nije kriva bila štojuje izgubila, al stim akoće mo nabrajat kako smoje izgubili, i stare rane ponavljat, istom će mo srca ogorčavat, a nijednim novčićem neće mo bogatii postati. Ej brate Š. ako će mo u zimu o tom razgovarat kakoje naš batjo vruću opakliu imo, i neće mo gledat kako će mo i mi sebi jednu steći — mislim da će mo zubi škljocati. Ono štoje bilo kad se u svatovi ili babinah sastajemo hoćemo pripovidat, al ujedno i otom se razgovarat, kako valja sad poso naš udešavat, da možemo do obuće i rane dospiti, jel viruj brate Š. svit je sad tako lakom, da dok mi pripovidamo on guma, pak kad se mi sitimo bitiće zdila prazna, nemojmo dakle ukv jadikovat, već recimo : veselo kume i gledajmo ko će biti prvi u crkvi kad se Bog moli i rič božja navištuje, u škuli kad se nauci pridaju, na njivi, i ornici kad se radi, na vašaru kad se kupuje i prodaje; pak viruj brate Š. da će mo naknadit ono što smo u paši izgubili, znaš brate Š. da se svit okretje ko točak, no akoje danas šrabska špica u visini, može biti daće se okrenit, pak će se bunjevačka podignuti, samo složno marljivo Boga molit i radit — to ne kaže tvoj virni brat Ivan, već naš milosrdni spasitelj.

Francuski i Pruski rat.

Kad je nebo teški oblaci obastrto, ako se gdi ovi razpuknu, i malko svitlosti pokaže, omaje nada : daće se bez velike štete razvrgnuti. Tako i u ovom zavadu dvajuh moćnih narodah iz svakog pokušaja — pojavu mira se nadamo. Iz usta ministra englezkog znamo da je Englezka — sva sridstva upotribila, ipak zavadjene stranke pomiriti nije znala, sad razgovaraju — o jednom ugovoru — Englez Austro Taliano Turskom — kojeg bi svrha bila, premda nije se mir dostići mogao, barem svaku štetu — od ovih država odaljiti, i tu u granice tih dvajuh narodah stisnuti. Što ako bi se obistinilo, neizbrojene koristi bi po nas bilo. Ruska se nespominje, al nadamose daće u slučaju ozbilnosti i ona u kolo ugovora stupiti, jel će uviditi : da bi njezino pridruženje ma kojoj ratnoj stranki, hudo moglo izpasti.

Ovako bi se dakle od glave naše odvratila ona pogibel, koja se i našoj i svakoj drugoj Europevskej državi priti, al ima kakono vele jedna druga, koja bi protekla, iz Papine nepogrišljivosti. Papa je vele glava sve katoličke crkve kao taki ima upliv u svaku državu, ovaj je dosad obilžen stajo u onima nagodbama, koje su u jednoj i drugoj državi ustanovljene bile : al vele, kako je Papina nepogrišljivost izrečena, te neimaju više za državu dovoljne sigurnosti, dakle valja se drugim načinom ograditi. Radi toga triba te nagodbe kao po istom Papi, u izrečenoj nepogrišljivosti uništjene smatrati, i svaka pisma koja odsele iz Rima dolazila budu, prigledanju dovoljenju — placet — podvrgnuti, zato će vele u Austrii konkordat ukinuti, a u Ugarskoj nikad nepotrveni placetum oživotvoriti : pa će se nepogrišljivost iz našeg okoliša izključati. No bilo, kakomu drago. Za sad će i to što koristiti, ta u kužno vrime kordoni ako i neprikrate

ulaz bolesti, tolikoje ipak pripoznato : da je umanjavaju. Kada se valovi europevske bure utalože, kada oni starci, čije su glave pod žestokim podnebjom uzavrle, kući se povrate i razlade se, nastaće vrime, o tom vićati : da se novi crkveni Sabor sakupi — i razsudi jesu naši vrhovni pastiri — Biskupi, Apostolski pravi nasljednici imali u Rimu podpunu za vićanje potribnu slobodu, i tako jel ovaj sabor bio zakonit tojest pravo Ekumenički? taki je slučajeva već i više bilo na svietu. Crkveni dostojanstvenici moraju biti od ozgori od ozdol slobodni, kad o tom vićaju : jel ova ili ona nauka apoštolska donle će nam placetum Regium kaku taku poslugu činiti, vele učeni i iskusni ljudi. Valja nam očitovat vele da nismo mislili, da će mo u placetumu, kraljevskoj dozvoli, tojest prigledanju rimski pisamah, taku shodnu poslugu naći. Pravo imadu dakle oni zakonotvorci, koji scine : da netriba zakone u zakonik uvedene, izbrisavati — dostaje ostarile koprinom zakriti.

Svake hvale vridne su obe vojujuće stranke, što morskou trgovinu zaštitnim plaštom kongresa Parizkog od 1856. god. zakrivaju, koji će je od oštetovanja sačuvati, jel bili oni francuski ili pruski trgovci, svoje robe shranice kad godji pod neutralnu zastavu stave; što više i njevi bariaci neće se napadat, ako nad neutralnoj robu usadjeni budu, koja preimućnost iztegnuće se i na amerikance i Španjulce premako ovi nisu 1866. godine izrazili : da su ova načela obgrlili.

Morsko pristanište samo će se ono za obsadno smatrati : gdi je taka sila izvijena, da je kadra ulaz galliah odbiti.

Francus je strogu zapovid izdao — glede zarobljenih nalagajuć dotičnim vlastima da s ovih na svakom mjestu najuljudnie polaze, Nadamo se da će nimci nastojat i u ovom lipom svojstvu s francusom se nadmećati. Lagano al ipak razprostranjuje duh kršćanski sile svoje. — Ako se rat nemože odstraniti, a on se barem neće voditi proti živinah, sgradah, poljah, njivah, i vinogradah, da se ruši kvari pali, i ono što bi posli i pobjedniku koristno bilo, kakoje činio Turak po naših ravnah. Nevodi se rat proti nevini, neoružani — kako su ove Turci jednoć na lance penjali, ako ji nisu izsikli, i u tužnu robiju vodili, i ako se rat vodi proti oružani, ti kada su savladani — onda se ne muće kako su to Turci kadgod činili, kada su još i na mrtvih tilesih — svoj gnjiv izpunjavali, — ovako kršćjanluk i od rata okrutnost odvratja.

Čvrsto smo uviereni da se to ni jednom državniku ili političaru nemože dopadati što sad čini g. Bismark, veliki Pruski cancellar, ovaj učen i umitan državnik u ono vrieme : ka da je tribalo za Prusku sve nimačko blago steći — pouzdano se s francuskim državnikom razgovaro, sad od ovog sad od onog naroda, kako bi se mogo jednoj ili drugoj vladi pridružiti, naravnoje da su i francusi svoje mnjenje i čuvstvo očitovali, a on da od francusa sad ove narode odtugji — što je bilo medju četiri oka rečeno, sad prid svim svitom iztalačka. Sgodi se da se i prijatelji zerate, i u vatru dodju, al koji su obraženi, nikad neće to na vidilo iznašat, štoje pod krovom tajnosti, u krilo priateljskog povirenja stavljeno. Istina da će umitni Bismark, ogorčat srce mnogi Taliana, Svajcara Austrianah, može bit i Engleza otudjit, i stim mira uzdržanje kod drugi otešćat, al će francusah srce tako otrovat : da će i vrhu pruskog imena se gadit, i do poslidnje kapi krvi se borit, a drugo u onom slučaju ako srića uz francusa pristane, na svoju domovinu će jednog ogorčanog pobjednika

srđžbu navući. Neće li to sve pojavom služiti, da je sastrag Rus — koji misli da će se još o kasnoj jeseni na blagom suncu Parižkom sa svoji kozaci razgrijavati?

Ako se pak dokaže : da je sveg toga snovatelj sam g. Bismark bio, ondaje sebe bio on drugčie ma kaki umitni državnik još i u onaj način uništio — ako bi srića prusko ime na svoja slavna krila uzela, jel nije virovatno : da bi se koji evropevski državnik više stakim čovikom u razgovor upuštio, dakle ovim pohadjanjem, po našim mnenju neće g. Kancellar svojoj domovini ništa pomoći, već istom prusko ime okaljati.

Domaći Poslovi.

O čem se bave na Saboru?

Pešta 26. Srpnja. Ustrojstvo municipiah, prišloje je već priko svih pravilni vićanja, i kao načisto u svih vodah oprano sa 150 glasovah pro 101 konačno primljeno. Nedvojimo da će ga ruke Velikašah nježno prihvatit, i tako visokom ministarstvu povratit — da ga ovo svitloj kruni, koja će ga životom nadahnut, za podpis podnese. Zatim je zastupnička kuća osnovu financialnog ministra za naknadni trošak obće sigurnosti — potribni u 162,000 fr. bez svakog prigovora primila — košto i ministru obuke takodjer naknadnim načinom. Znatne svote dosvolila - n. p. za poboljšanje platje učitelja na zavodu Josipskom, gdje mladići na krušne znanosti i umitnosti pripravlja, na podporu pripravnikah, učiteljišta, i osnovanje oni čuvarnicah, u kojima se maleni — koji škole nisu dorasli zabavljaju. —

28. Srpnja. U tajnoj sjednici — odkrije — Preuzviš. g. Julio Andrassy ministerialni Predsidnik da je volja Njeg. Veličanstva zasidanje ovo saborsko ukinit, al svojim privisokim rukopisom drugo u mah nastavit, premda u ovi opasni okolnosti narodne zastupnike uz sebe želi zadržati. Radi čega je Prsvitli g. Šomšić — saborski Predsidnik prisutne poslanike na iztrajanje a odsutne na povratak pozvao.

U javnoj sidnici pak Njeg. Preuzvišenost g. Julio Andrassy kao ministar Predsidnik odgovora na pitanje, po g. Kolomanu Tisza onomadne stavljeno.

U čem očituje : da ministarstvo nikad neće uzto pristati : da Monarhia pokuša ono svoje u nimačkoj stanje zauzeti, kojeje 1866. godine izgubila, buduć da bi taki položaj za monarhiu ne samo škodljiv već i pogibeljiv bio. Zatoje ministarstvo odljučilo strogu neutralnost tako održati : da naše monarhie ni jedan čin neovlasti koju vladu, taj kano svoje nadraženje smatrati, al zajedno po svojih uredbah taki položaj zauzeti : da nas nečekani slučaj ratni nepripravne nezadjeri, i da naša državna sigurnost nebude zavisna od ma čije dobrovolje, već od naše posebne sile. Popunjenje dakle naše odluke ravnaće oni dogodljaji koji će se slučajno po ratu poroditi. U kojem obhadjanju Magjarska ni najedan čas nemože se od Austrie odroditi, izjava ta u saboru je s odobravanjem primljena.

Uslid čega je g. Predsidnik ministarstva dvi osnovne zakonske podnio, u jednoj ište naknadnu veresiu na pet miliuna, novcom ovim triba oružat ono 50,000 izsluženi vojnikah, koji su od lane u pričuvku (reserva) stupili.

A drugu za opunovlaštenje da se oni, koji su

1870. godine unovačeni, slučajno i prije Listopada na vojničko vižbanje ili službovanje uzvati mogu.

Kućni poslovi.

U Hoku 18. Srpnja. Poznato je, kako se je iz Francuzke, sa onog znamenitog vrhunca svih novatarenja i zanešenjačkih sanjarija, po ciloj malne Evropi u mnogim niki otrovni duh razlio, koji se je sada i na dieti svetostipanskih naroda ugnjizdio, te već i gleda kako da se i med isti narod, ko jastreb med golubove, zaleti. Mi ovaj duh slobode, u koliko je u njemu prave i dobrotvorne slobode, iskreno pozdravljamo i na naše srce niežno pritiskujemo. Ali nije nam i oči zatvariti prid otrovom, koji taj duh u svojih nidra goji, i koji kad se izleže okrutno kreće narodom, i nemilo razpolaze svim onim što je puku milo i drago.

Ja cinim za shodno, ako se narodu onakve tice pobiliže, da ji on po perju pozna i njih se čuva. Naš mili bunjevački i šokački puk, jest konservativan, to jest, on hoće a i njegov položaj iziskuje da se tvorno i duševno razvije ali to stepenice postupno, da mu se gospodarstvo uredi, spretnom porabom novijih izuma učvrsti, i osigura; dalje da se nauči čitat, pisat, da mu se tako um prosviti da može med ljude stati i svoje pravo vazda braniti, da ne bude lopta u tuđih ruku, da mu se srce oplemeni, da se u izvršivanju svojih dužnosti prama crkvi i državi kripi i jači. Bunjevci i šokci je su za povistni (historični) razvoj a ne za idealne (pomišljene) sanjarije. Puk se dakle opire idealnom planu, kojim ga mudri slobodnjaci usrićiti hoće. Mi znamo da tko hoće drugog na tanak led navesti, taj miša istinu slažjom. Tako pak rade sadašnji liberalci, pripovidajuć da narod stenje pod crkvenim maljem, pa ga sad hoće u Pešti novim zakonom da oslobode. Već je nakovanj gotov, skoro ćemo i čuti kako će svaki, koji svetu crkvu mrzi, svojim čekićem udarat, da se zakon skuje, ali ja mislim da će to pravi lanci biti, kojima će se puk i sloboda vire i crkve k stupcu državne svemožnosti privezati. Ta promotrimo samo šta je gradjanska ženitba, koju nam pod zapovid silom nametnuti nastoje? Ništa nego nakaza, kojom se obitelji i familije najvećoj pogibelji čudoredne (moralne) skvarenosti izmeću. Taj zakon veli da su čovik i žena moraju pred sudcem ili knezom u selskoj kući vinčati, pa onda istom ako hoće mogu, ali nemoraju u crkvu ići, da jih ondi misnik blagoslovi. Ovo je prokletostvo, a ne sloboda, koje pakleni, duh kroz glavice nekoliko vitrogonja, narinjiva narodu, da ga u kući pobuni, da mir med mužem i ženom poremeti, da njihovu sriću uništi, da grihe pomnoži, i tako blagosov božji od naroda odstrani. Ovako slobodi se mora svaki svistan čovik opirati, jer ona ruši i isti gradjanski mir. Sloboda koja gradjansku ženitbu uvadja zabaciva zakon gospodina Isukrsta, na kojim se mir gradjanski osniva.

Nijeli g. Isukrst reko dajte „Caru carevo a Bogu božje.“ Pitajmo dakle na koga spada sveta vira, dali na Cara i njegovo ministarstvo, ili na crkvu i njezine misnike? Ja mislim da je i Car i ove vlasti to jest svi njegovi ministri i ostali sin svete crkve, pa da je obvezan svaki crkvi poslušan biti, nju štititi i braniti, a ne njoj zapovidat, tim manje se u svete sakramente mišati. Ženitba je Sakramenat, spada na crkvu a ne na ministarstvo. Ako dakle na saboru ugarskom zbilja potvrde za-

Ovom broju je nadostavljen jedan nadometak.

ko
za
že
mi
dr
na
da
ko
se
ne
to
m
T
v
b
o
k
ji
v
d
č
r
i
i

Nadometak 21-om Broju Bunjevački i šokački Novina.

kon o toj građanskoj ženitbi, onda je znak da zabacuju zakon Isukrstov koji drugo najme pravu, bogougodnu ženitbu svima krsćanom zapovida. Pa buduće da će svaki morati se građanski ženiti iliti vinčati, onda se puk državnim zakonom siluje na odpor prama Bogu, koji od nas crkvenu ženitbu isće. To je ustanak prama gospodarstvu neba i zemlje, nepokornost prama otcu i milostivom koji nam daje zdravlje sreću i blagoslov polja. Ovako će se puk onda vinčati. Ali znajmo da je ono što Bog sveže nerazvezivo, što pako sudac, knez ili makoji pisar sveže, to se može razvezati, dakle će se na svaki način moći muž ili žena s drugom kojom osobom na novo vinčati. Takve su ženitbe zaisto slične ciganskoj, koja može i pod vrbom se obaviti. Ako se bude dakle kojem laskoumnom birtašu žena razbolila, pa njemu se dopadne kelnerica, on će si onda lahko kojeg bezvirnog pisara naći, koji će na svu silu iznaći nekoliko uzroka, radi kojih državni zakon dopusća, da se može s a kelnericom vinčati, a bolesna birtašica neka se tuži popu, Koliko joj drago, birtaš je građanski vinčan, crkvi nije pokoran, a država ga štiti. Ili ti pako mogu laskoumni a ujedno i doslidniji ovako reći: država zabaciva crkveni zakon, a mi se nećemo ni crkvenog ni državnog držati, nego ćemo obadva zabaciti pa će mo onako živiti dok nas je volja. Jel to sad narodu koristno. Jel narod ovakve slobode ište? Bome neiste, već odurjava i mrzi takve slobode, kojimi ga liberalci iliti slobodnjaci usrećiti hoće, i buduće znade da se to narodu nedopada, primetnili su još da se svaki i mora građanski vinčati. Bome u istinu mogli bi u crkvi se moliti, od slobodnjaka oslobodi nas gospodine“ kano štoje nigda svit molio „A Vandalis populus libera nos Domine.“

Miletić je jučer 17 iz Novoasada ladjom u Peštu otišao, naši Iločani (većinom srbliji) su ga na Iločkoj agenciji s mužari pozdravili. Velicástni gosp. Podarcidjakon Erdevicki će prve nedilje Augusta ovdje učiteljsku konferenciju držati, Poljski usevi su srednji. Vinogradi dosada obećaju mnogo ploda. Ovih je dana bilo kiše usled koje su basće vrlo lepo pozelenile i povrtlje stoji vrlo dobro.

. . Dz . . Srimac.

Slideća pisma bez obilježnog mista dobivena, priobćujemo poklem se na take stvari povlaču, koje naš rod zanimaju, s odlukom: da će mo se na nji povratit u dostajem broju.

Uredničtvu Bunj. i Šok. Novinah
14. Srpnja 1870.

Prvo pismo.

Roko. Pitaj mene Joko šta sam došo?

Roko. Štilismo, prija u Listovih svakim, drugo i drugo, boljeg od boljeg, al kako mi se vidi nije pravo ni jedno, jel ništa se ne svršiva što se obećava.

Joko. Mili Roko, prošloje ono vrime kad je dobro bilo, sad se vara kad se god kogod skimo razgovara. — Svaki sebi grabljama niko sebi vilama. Sad su došle one godine kojese bile daleko, štoje sam Isukrst reko: svit će iz trajat 1800 i nekoliko godina, sad su došle one godine velike grisi i pogrde sadržaju će: sin psuje materi i otcu Boga i Isusa, Mariju i nebo i sve ostalo što se pod nehom

sadržuje. Nit se stidi nitko ni od koga, nit se boji stoji brat suprot bratu, otac suprot sinu sin suprot otcu mati suprot kćeri, kćer suprot materi. Ako kažes kome god nemoj brate tako jako psovat i grišit jel će nas Bog kaštigovati sa svakojakim pokaranjem; — neda se svitovat, veli — ti si svet ko kupus na nevaljalome mistu. Istina je da na ovom svitu malo ima sveti i pravedni, ali opet jedan od drugog bolji ima, koji i danas falu i diču g. Boga i svetce. Oni daju blagoslov svoj mili jer su dobri bili.

Roko. Koje ktomu kriv i uzrok, mislim da su duhovni pastiri! Nijeli sam Isukrst reko Petru: Petre što god svežeš na zemlji, biće svezano na nebu, a što god odvežeš na zemlji biće odvezano i na nebu, indi sada nema popo tu vlast da može zabranit psovku i pogrdu? Da on dađe nadstojnike nad psovkom i pogrdom, pa koji se čuje da psuje i grdi — toga: da sa svaki vrstni kaštiga kazne, vidili bi da bi svit bolji bio.

A sad će biti još gore što je Papa dopuštio da se Subata mrsi, svit govori nije Papa Bog da može dopuščat da u Subatu meso jidemo, kako nemože zabraniti da se ne psuje? Ovako govore Bunjevci i Šokci. — sada kad kažu da je slobodno masno jisti kako nebi bilo onda ono slobodno iz čega mast idje t. j. meso.

Bunjevci i Šokci scine da se zakon kvvari, to je ono što je sam Isus reko na poglavlju 24—15—35 po Matiji Nebo i zemlja proće, ali riči moje neće proći; on je mogo to kazat, ali drugi nemože, bio on komu drago.

Drugo što se među Popovi koji su rodjeni od švabica ili magjarica u župe i u sela di govore jezik Šokački i bunjevački; pa niti nauk učiti, niti pridiku govorit ume, ni briga jim nije otim, samo kada oni imadu svega dosta, obćina obara na popove da su oni k tomu krivi jeli kažu zločest sluga, gorji Gospodar, dobri gospodar, bolji sluga.

Joka. Takoje Roko, da u više selah a osobito bunjevački i šokački popovi slabo obavljaju velike svetkovine lipom pobožnošću, nema nikakva provoda ni nauka, a nemože ni biti kad neznaju bunjevačka i šokačka jezika.

Tribalo bi da su popovi u našem jeziku rodjeni, da mogu pridikovat i puk poučavat. Jel misu u kojoj istina sponjise muka Isusova nerazumimo — a pridiku neume govoriti; nije dakle čudo di se dobri puk tuži, govoreć: ta još nam reduša nije užinu skuvala, zabadava prolazi nas vrime, sad bi dobro bilo dobri pobožni riči čuti, da imamo od koga.

Da popovi dobro razume naš jezik vidili bi kako puk sluša a ovako se podsmijavaju kad magjar ili švabo bunjevački pridici. Ej da je barem obćinska sloboda i vlada da puk bira sebi ilirskog roda za popa — da ne daju izgled popovi kao svitovni a ne duhovni pastiri. — Sada zbogom brate Joko.

M. S.
Bunj. i Šok.

Drugo pismo.

Dragi gospodine! U broju 16-om vašeg lista, nama drago i milo bi što vi pozivate na vaše Novine, ali kad ji štijemo slabo nas slušaju; kažu da Šokac i Bunjevac znao kakomu drago sokački i bunjevački pisat i štiti, niko na to neće slušat ili primiti. Ja tom nenalazim uzroka. Kad

se mogu pisat magjarski i svabski kontraci i obligacie zašto da nebi mogli bunjevački i šokački samo da ji ko prima i sluša, kažu: bunjevac i šokac je vol; pa zato mnogi nešalju dieu u škulu i vole da budu svinjari.

Još sam jedno zaboravio, da mi imamo sada popa koji ništa nepazi, nego svojeg kočijaša u svetkovinu i nedilju šalje prije mise za travu i po detelinu. — A momce i divojke ni kakva nauka neuči.

M. D.

NOVOSTI.

— **Biskup Djačkovaki i Hrvatska.** Ova dva ime- na u novoj aeri nalazese svečano spojena. Neda se jedno tako napomenuti da se i o drugom negovori. Da je Dja- kovački Biskup izkreno ljubio Hrvatsku to su svidočile žrtve uma, srca, truda, i imetka — kojeje na njezin oltar polagao. Al dalje Hrvatska ovog vrlog svojeg sina oda- no ljubila, o tom su htili nikoji mah i silom dvojititi. No Hrvatska je prid svim svitom Preuzvišena, Presvietla svojeg sina izljubila. Na povratku iz Rima, stazu Njegovu na koju su ni koji trnje prostirali takoje cvičom obasula, da je i ono svoju bodljivu narav izgubilo, osičanje koje su nikoji ogorčati želili, takoje osladjeno, da se i ono mrko u veselo obratilo — tamnost kojom su njegov povratak prid narodom zakriti htili, takoje razsvitljena, da su Nje- govo toli željeno lice — mali i veliki stari i mlađi, boga- ti i siromasi ugledali i radostno ga pokazivali eno ga! Sve novine kažu da je Zagreb na njegov pozdrav izišao — dakle sav puk se njemu u kolodvoru poklonio, to nisu bili odbori, po vladi, po strankam po prijatelji sastav- ljeni, već iz nidarrah pučanstva svakog razreda i zvanie izcerpljeni, kojisuga, ričam iz vesela srca porodjenih pozdravili. Zagreb i Sisak i ovim činom zauzeće jedan listak u povistnici Hrvatske, kojaje sada zajam Biskupu povratila. — Glasila iz Rima ime Hrvatske u Djakovač- kom Biskupu, na krili slave i dike raznela su po svoj Europi, sad ista glasila na krili časti — odanosti i lju- bavi raznose na sve strane ime Biskupa Djakovačkog.

— **Oduševljenost francusah i Prusah** prilazi granice uljudnosti, u francuski gradovi — sve se ponav- ljaju vike, doli s Prusom, a nimci već ni to neće da trpe: da tko kod njih francuski govori — iz Frankfurta valja- da je jedna čitava francuska familia na gvozdenom putu u Berlin putovala, i poklem se medjuse francuski razgo- varaše, najedanput poče s komšinskog odsičnog mista oštro glasit — nimački ili mučiti, i poklem francus nehti se povući, stadoše vikati napolje snjim, i da ne stadoše na put drugi strastju još ne zaslipljeni putnici — tebi se i sgodilo.

— **Francusi se hvale da i Turkusi** — iz kabylic hrle na obranu francusku.

— **Jedan rezervista topžia** — mladoženja dodje prid svoje poglavice noseć na ruci, šesttjedno čedo — poklem mu mlada u rodjaju umri — i jedno i nedrugo neimaše roda, koji bi se ditešceta prihvatilo — mal ako rat ne bude za malena sričan, jel je sigurno da će ga dobrotvorne ruke na milosrdnom srcu odgrijavat.

— **Prvi vojnik koji je poginio** u sadašnjem fran- cusko-pruskom ratu zovese grof Taufkirchen častnik ba- varski.

— **Buduć da medju** sadašnjih peticamih ima mnogo krivi, noveće se tiskat, koje će s nimačkim i magjarskim zadržajom fino biti urizane.

— **Kao što visti sa francuske granice** glasu tamo su silni špiuni pruski povaćani. U Forbachskoj crkvi imaju više od 100 zatvoreni.

— **U palićkom (Subatićko) kupalištu** bilo je do- sad 246 bolesnika — ponajviše škripavi i nabezni. Mnogi su ozdravili.

— **Karlovački Srbski Sabor,** uredio je popov- sku platju. Ima osam vrsti. Najveća 1100, a najmanja 400 frt.

— **Pruska kraljica** izdalaje slideći rukopis: Do- movina očekuje, da su sve gospoje pripravne vrsiti svoju dužnost, poslati pomoć k. Rajni. Kraljica.

— **Carica francuska Eugenia** opunovlaštjena je upraviteljkom cile carevine, dočim joj je carski muž k vojski odputovao.

— **Rat svoje zle posledice** već pokaziva. U čes- koj mnogi radnici odpuštjani su jel naručbine pristaju.

VILAJET.

Pruski izvištaji donesoše glas od Saarbruke da su Preiske predstraže i po francuskoj granici se skitale, i tu svagdi strilamih pozdravljane, al premda su još i jednu ćupriu za gvozdeni put napravljenu podronili, ipak lipo, po svim zdravi se na svoj stan povratili, francusi vele oni ni su tako srićni bili, jel kad su se na pruskoj zemlji oko Pöklinga pokazali, junački su ji prusi odbili, s momakah i jednog častnika ubili, dočim Prusi ni kapi krvi nisu prolili.

Oduševljenje s obe strane raste, dobrovoljno prina- šaju novce u pomoć na obskrbu vojničku osobito ranjeni — hrle od svih stranah dobrovoljci pod domorodsku za- stavu da svoju otačbinu obranu.

Englezka veli da će strogu nijednustranost održati al mal ako njezinom uplivu netriebe upisat, što se Dania — po Rusu grozno racviljena, za neutralnost izjavila. Ipak Englezka nezabranjiva iznos konjah i drugih stva- rih u ratu potribni — nekaje dobitka ma muje kaki izvor.

Iz Kopenhage grada Danie javljaju: da su se 12 francuski oklopni ratni galliah u kattegatu a drugi sedam i dva parabroda u Skagenu pokazali. Zato u Berlinu na- dajuse da će se skoro sukobiti ma na kojem sjevernom pristaništu zbog toga su hiljadu i hiljadu rabadžiah na utok Elbe odputovali, di će se prusi u šanac uvući premda nije nade, daće izlaz francusah pripričiti, dočim u vojnič- tvu učeni kažu: da to neće francus ni pokušat, da svoje sile komada bez potrebe, kad i one iz Algira i još i iz Rima izvlači.

Car Francuski je 28. Srpnja sa svojim mladjanim Sinom k armadii odputovao prate ga tamo svi poboćnici, kakvih dvojicah su uz sina namistjeni. Isti dan u Metz u izdoje jedan proglas slidećeg sadržaja na Rheinsku ar- madiu: Na čelo vaše stajem, da čast i zemlju naše do- movine branim. Vi će te se s jednom od prvi Europevski armadiah boriti. Al ni druge iste vridnosti armadie, ni- su se mogli vašem junačtvu protiviti. Rat će bit dug i tegotan nu ništa nemože nadvladat iztrajani napor voj- nika, od Afrike, krimie, kitaje. Italie i Meksike. Ma koji put van naših granicah nastupili, svagdiće mo- naići na slavne tragove naših otacah. Od uspjevah na- šeg truda zavisi sudbina slobode i obraženosti.

Austria. Poznato je da u vrijeme ratno pojedini novčari, samo po tanki žilicah izpuštaju svoj novac u svijet, dakle svi zavodi trgovački i obrtnički nadu svoju polažu, u narodnu Banku sideću u Beču, koja jedina ima vlast papirni novac sporiti, ako se zlato i srebro u tom razmirju u njezinom podrumu uzumnožalo. Usled sadanji okolnosti vladaje tu Banku opunovlastila da vanske Mjenice — koje uvik na srebru opočivaju — može kano dobru kovinu smatrati, i na taj rovaš novi 33 miliunah banakah izdati.

Prije nego što se car krenio pozvose na virnost, i odanost gradjanski braniteljah Seinanskog kotora, i priporučuje jim u obranu Caricu, kojoj je kormilo vladavine za odsutnost carevsku pridano.

U Berlinu misle da će se francusi s galliah svaliti na koje misto Obalah Meklenburgski kod Wišmara ili Warnemunda.

U oči Kopenhage — glavne varoši Danske pokazuje se ratno brodovje francusko, — pod zapovidničtvom Admirala Fourchoux, koga je pobočnik unišo u grad na dogovor francuskom poslaniku — pučka skupština prid kraljevskom dvoru održana razidje se zaključkom: Hajdmo u Berlin.

Glasise da je već na iztočnom moru znatna bitka bila.

Iz Basela jedni kažu da francusi pod maršali MakMahon. i Bazainu napriduju, radi čega 30 Srpnja očekivaju sukob. N. F. Presse veli da su se već krvavo borili — i francusi kod Breisacha Rheinu prišli. —

Iz Berlina pišu da će preiški poslanik priko sutra u Florenc odputovat — i Taliansku ozbilno pozvat: da konačno odljuči, na koju će stranu srom klonuti.

Već i to pišu da i Rusia s neutralni velikima silama u savez hoće da stupi.

U austrijskom kabinetu dvi znamenite odluke su donešene. Jednom se ukida život konkordata, o čem se diplomatskim putu Njegov. Svetost Papa oznanuje. Drugom se razpušta bivši Sabor zemaljski česki, i naredjuse u mah drugog odbor, uzrokom obće pogibeli, u koje oči gled triba da svi narodi na jedno ljubljene domovine stanište stanu.

A da Tyrolci kakogod iz zajedničkog sabora reihsrata neizostanu, Njegovo Veličanstvo Pravitli kralj proglasom jednim pozvaće se na njevu vele poznatu virnost — i hrabrost u vrijeme pogibeli očitovanu; pogovaraju da će Austria Ugarska dva tabora urediti, jedan u Českoj pod Maroičičom a drugi u Moravskoj pod Rammingom. Francuski trgovci nepovoljnosi dirnuti onom carskom izvjavom: da će ovaj rat dug biti.

Francusi glasaju, da jim mnogi iz Badena dolaze i svoju službu nudu, vele svaki dan više od 50.

Englezki ministar izjavlja u parlamentu: da je onu čakljikavu osnovu novog Europevskog zemljovida pod pero francuskog poslanika gr. Benedetti — g. Bismark diktiro, i ovaj rukopis da ga pridstavi kralju zadržao — s kojim bi sad želio ljagu na francusku baciti, koda svijet ne bi znao: kako je Bismark htio i Austriu opiliti da mu francus nije na putu stajo.

Iz Carigrada pišu: da će Omer Paša opet sablju opasat, i na čelo 140,000 redifa se postaviti.

Trgovina i obrtnost.

Lipa nas je nada obradovala: da će magjarska ove godine se oporaviti, jel od svih stranah donesivaše gla-

sovi: da je žetva povoljna bila. Dočim stranske visti nuždu opisivaše — zato smo se dobroj cini nadali, al sjedne strane iznebuši nas jedan rat, koji trgovačke sveze mrsi, i putove izvoza priči, drugo nastade tolika kiša, da se litina nemože uvoziti, već triba se bojati, da će u krstinih izkljajati.

Nu vlada se stara — da za izvoz druge putove iznadje, počem ufamose da će se ovom zlu pomoći, ako se odnošaji ratni još većma kakogod nezamrse, a kišu će valjada Bog utijat, da nam zalogaj iz usta neizpane, i novac iz džepa neizčezne.

Cina rane.

Maža ili centa razumi se požunac po težini na funte

Staje?	Kako?	Di?	Teškoć		Vridi		Di?	Teškoć		Vridi	
			cta/fnt.	frt	frt	kr.		cta/fnt.	frt	kr.	
Žito	26 Srpnja Banatsko		83	5	40-55	23. Srp. u Baji	83	5	7		
"	"		84	5	55-65	"	80	5			
"	"		85	5	65-75	"					
"	"		86	5	85-95	"					
"	"		87	6	-10	"					
"	"		88	6	10-15	"					
"	Bačko		83	5	40-55	"					
"	"		84	5	55-65	"					
"	"		85	5	65-75	"					
"	"		86	5	85-95	"					
"	Tisauško		83	5	45-60	"					
"	"		84	5	60-70	"					
"	"		85	5	70-80	"					
"	"		86	5	-90	"					
"	"		87	6	10-15	"					
"	maodkud		88	6	15-20	"					
Napolica	"					"	78	3	33		
"	"					"	76	3	23		
Raž	"		78	3	40	"	76	2	93		
"	"		79	3	50	"	75	2	83		
Jecam	"		68	3	25	"	66	2	60		
"	"		70	3	30	"	63	2	50		
"	"		72			"					
Zob	"					"	44	2	67		
"	"					"	42	2	57		
"	"					"					
Kukuruz	"					"	90	3	7		
Gra	"					"					
Proja	"					"					
Gorušica	"					"					

Po cinjeniku „Pester-Lloyda“ rana je s 15—20 nov. trglja.

Svinji slabo su prolazili, jel strani kupovci su izostali, a ovdašnji, samo za najbližu potrebu kupuju 283—360 funt teški po 28½—28½ nov. ništa malo i po 30 nov. prodavanoje.

Gorušica po razliki kakoće od 11⅞—6½ fr. 75 funti teška.

Mast, varoška sa sudom 37½—38 fr. — bez sudz za kolovoz, i Rujan 35¾—36½ na dulje vrijeme 36¾—37 for.

Slaninu su tražili na zraku sušenu po 42 for. a dimljenu po 43 fr. jabansku nisu kupovali, ciena joj upisana na 34—35 fr.

Na šljive za Listopad i Prosinac u sudu 10¼ fr. u žaku 9¼ fr. buduće su ji amerikanci tražili, stare su prodavane po 7½ fr.

Paprika se prodaje po 15—16 fr.

Grah je razpodan po 5 fr. 25—50 nov. car. centa.

Prisne kože. Premda sbog bune nisu sa strane unašane — u cieni nisu za sad na višlje skočile, jel novac se umanjao, ovčie su prodavali ovdašnjim tvorinarom i u Erdelj. Zavolov. nimačke platjalisu 79—82 fr. teške kravie 80—81 fr. lahke 83—87 fr. bičie 63—65 fr. amerikanske po kakoći 66—74 fr. na mažu telečie bez glave 126—129 fr. sglavom 110—115 fr. na mažu.

Učinjene kože. Teške 30—40 funt. 108—110 for. 40—45 funt. 112—115 fr. Svitle kože 110—115 fr. po mažu, crne kravie — skočili su po — 5—8 fr. po mažu.

NAŠA ČITAONICA.

U Baču 27. i 28. Lipnja četiri pučke učione (škole) svetčano i javno dovršise svoje godišnje izpite. Potlam zvaničnoga i posebnoga poziva školske stolice i dotičnih poglavara občine, izpit se je započeo u II. razredu pozdravom Stipana Božića učenika: Velečastni Gospodine. Evo me na čelu mojih drugovah, da izjavim radost, koja žubori u sučuvstvenih nam srdašcik jer nam svanu dan radosti, dan pokusa naše radenosti. Ovo je dan u kom nam puče zora, plod se truda vidit mora. — Kao što je vrime žetve u prirodi, gdi zlatno klasje pod smjelim srpom pada, da se nadari trud vridna težaka, isto je tako evo i nami na polju školskog nauka vrime i već kucnu sat, da izidje dilo na vidilo. Mi, koji smo kroz ovu školsku godinu po bujnom polju lipa nauka bili rukovodjeni, na duši i srcu nam stečenu stečevinu želimo Vam evo otkriti, te pokazati, da je sve to plod našeg marljivog truda, poslušajte.

I. Katekizam (vironauk) o sredstvih milosti t. j. o sedam sv. svetotajstvih (sakramentih) i molitvi. Dotični kateketa S. V. upridavanju ovog nauka, virno je slidio „Obuku Malenih ili Kateketika“ Dr. Štipana Iliševića, bogoslovca u Zagrebu. Čitajući ovu knjigu milinjem se puni duša čovika. A kako kripko budi i nuka svakoga dušobrižnika, dosta je razumiti i čuti iz ovo malo ričih, koje u uvodu ovako glase: „Nečasimo časa. Već rukom u ruku ajdemo u kolo bratinstva. — Ta namiguje na nas miline puno ditinsko oko i nježni posmih žareći se po rumenih ustnah, krasni onaj na licu lebdeći potez nevinsti kako nas ljubezno u njeg poziva. I ditinska nemoć, i prostodušno povirenje, taj iskreni izraz srca čistoga, koga neće u krug ditec dovabit, kad joj ista nebeska kripot s veseljem otvara naručaj svoj, da je kao buduće svoje ljubimce zagerli.

Samo neoklevajmo. Neg u otvoreni taj blagi naručaj nosimo blago nam povireno, da prie reda nepotamni, i hrdjom nezahrdja.

Nevine mladeži otvorena leži nam prid očima knjiga, u kojoj na svakom listu čitati možemo, što najlipšeg ima čovičanstvo, izim jedine kriposti, koju vira rodi, nada odgoji, a ljubav podiže na stepen savršenstva. — Diteca doista su najdragočenie rastje zemaljskog i nebeskog raja. Škola (učionica) je doista takovi vrt (bašća), diteca su rastje, a kateketa i učitelj vrtljari, od kojih mnogo zavisi, mnogo se zahtiva; pa zato i jesu odgovorni prid zemljom i nebom, prid ljudmi i prid Bogom. Kateketa triba, da s gledišta čudorednosti dobro pozna prvo narod njegove i duševne i tilesne kužne bolesti, jerbot se obično to sve priliva u ditecu. Zato je potribno, da se prvo u ditci postavi temelj pobožnosti i straha božjega, na kojem, da se oplemenjuje čudorednost i kripot. Diteca su vitka loza, pa zato lahko se daju previjati i vezati oko kolčića zapovidih i zakona Božjega. — Praktično s dobrimi i shodnimi primeri zavladata pogriške, grišne

običaje, ričju: grih triba pobijati, te ditcu s kroz uvjeriti o kriposti, koju da srcem obljube, a grih da mrze. Valja ditcu dobro svestrano pripraviti i oboružati za pobjedu kašnjeg žitja, te kad duhne otrovni vitar, da jih nenosi kao plivu, već da ostanu uztrajno neuzkolebivo na temelju kriposti, i na pravcu kojeg su im naznačile vište ruke. — Ovdj samo velim našim mladjim kateketom ono, što pisa niki dušobrižnik — benediktinac — sinovcu si, mladomu kateketi: „Ditci je katekizam zlatni novac, ali tebi je dužnost razminiti (razbiti) joj ga, jer joj je inače uzalud. K tomu pak hoće se valjane priprave.

Svećenik, nemareći pripravljati se na katekezu, postaje najmenikom, koji sveudilj tumara... sričolovcem, koji obistno griši, uzdajući se u sriču, da će mu ona kad uztriba u pomoć priteći. — Tebi je ponajprie gledati, da budeš sam pitanja i odgovore svestrano sfatio, resp. da budeš sam katekizam znao i valjano u glavi imao? Nečini mi se išta nespretnije i nedosljednije, nego li viroučitelj, koji nezna sam katekizam, koji moraju učiti na pamet nekaja ditčica.¹⁾

II. Biblia stari i novi zakon. Biblička povistnica uspješno diluje na um i srce diteta. Biblia je najmiliji predmet ditci, ali samo onda, ako se to nikim oduševljenjem začinjeno priprosto, kanoti u pripovidki ditci pridaje, i na srce jim se polaže. Tad je opaziti, da diteca smirno, pozorno i sdopadnostju slušaju, i na lak način sve u glavu primaju. Kolika je to radost za diteta, kad znade cilu povist izpripovidati, te došav kući u krilašcu majke svoje radostju i veseljem pripovida čuvenu bibličku povist. Čuvši to roditelji, sigurno čehu marljivo i točno ditcu slati u školu, i tužiti se nećehu na učitelja. Višt učitelj ili kateketa znade višto rukovoditi i to: od manje na veću, od lahkše na težju, od bližnje na daljnu, od poznate na nepoznatu povjest ili stvar stepimice voditi. A to sve širi ditci pojmeni krug, um se jim razvijava, nauče se misliti, te tako samo diteca se okoriste školskimi nauci, da kada ostave školski prag, tja do sive starosti ostat će im ono sve na umu i srcu.

III. Slovnika Čitanka, koje zadržaj nije dosta samo valjano, točno i ukusno čitati, već i dobro razumiti. Triba, da se diteca dobro spoznadu jezikom i oslade slastju milozvučnoga nam jezika. Neobhodno potribno je u naših učionah jezikoslovno naobraženje, počemu da se naobrazi um, ukus i čuvstvo, te u grudih ditčih probudi narodni ponos i samosvist. — Želiti je, da učitelj vežbajući ditcu provede kroz jezikoslovje, i upozna ditcu s književnim jezikom.

To je sada conditio sine qua non. Narod, koji nepozna jezgrovito svoj jezik, i njegove milote, jest tromo truplo bez duše i života.²⁾

Čitanka ova pruža povod učitelju da ditcu rukovodi u cvitnjak povisti i zemljopisa §. 88, 84, 86, 90, 51. prirodopisa 75, 57 — fizike 56 — mirstva 105. i. t. d. Učitelj triba da bude poznat s pravcem i nastojanjem racionalnog gospodarstva; triba da u prirodnoj znanosti bude vrstan a te da ditci praktično i zorno pridoci,

¹⁾ Svim našim kateketam veoma će dobru uslugu učiniti Deharb'ov katekizam u našem jeziku, koj se može dobiti za 18 misnih namjenah (erga intentiones) a u novcu jeftinije. Kod g. Stipana Tadić, svećenika Zagrebačkog.

²⁾ Vi izobraženi našinci, koji posredno ili neposredno imate upliv u narod i pučku školu, sve to uvažite i znajte: da ćete jednoc potomstvu biti odgovorni. Tu je vrime, da odgovarate potrebam naroda, i da ga izbavite iz mraka dosadanjeg mrtvila i natražnjačtva.

ričju : treba da bude učitelj posve svoj ne tudjin među pukom, s kojim mora živiti i rukovoditi.

Mnogi čehu sada reći : A gdi su nam takove u našem jeziku knjige? — pitate gdi su? — Magjarski i nimački učitelji doznaduli samo bilo iz kojeg kraja domovine, ma iz inih stranah države, dobavljaju si, prouče i rabe. A mi! s studena nehajstva, ili zar s jogunosti neznamo, da se naša bratja već odavna bore na znanstvenom polju, i već dosta u vis podigli zastavu (barjak) književnoga nam jezika. Indi netriba nam prsimi razbijati led, niti put krčiti do razvitka jezika, i po ovom pisanih knjigah, nego samo rodoljubnom voljom valja nam pripravljeno prigrliti, i sve, što nam manjka (borme mnogo) dobaviti. Zaoto : veoma bi cjeloshodno bilo, ako toga dotičnici nebi učinili, da barem obćine, a tu najti će se valjda koja čoviko — i rodoljubiva duša, da vrmenom po koji novčić (krajcaru) polože na oltar (žrtvenik) narodne prosvjete.

Obćina reko, pa još k tomu ako tkogod posebnim darom priskoči u pomoć, da se ustanovi školska ili pučka knjižnica (bibliotheka). Pa koja bi bila odtud korist? Evo : prvo naši narodni učitelji u naši pučkih škola, proučivši svestrano našu knjigu, okusivši čistu slast materskoga jezika, obodrivši se s narodnjim duhom; punim srcem, milozvučnim jezikom, uzhitjenim oduševljenjem, znali bi i sladko začinjenom hranom t. j. srca i duha primajući se naukom ditcu poučiti, — „dulcius ex ipso fonte bibuntur aquae,“ veli lat. poslovice. „Sladjaje kod vrilla voda.“

Drugo : dočim su ustanovljene i nediljne škole, kolika bi to korist bila za odrasle učenike! Mislím, da svaki zna, da je sverha nediljne škole, ne samo ponavljati, nego na već pripravljenom temelju dalje višto graditi. Kao što nova i novija stvar vabi nase oko čovika i budi mu želju; tako je to i s naukom osobito u nediljnoj školi. Učitelj mora biti vješto pripravljen, da u pridavanju mnogo neopetuje stare poznate stvari, već s poznate potanko da prilazi na nepoznate, s čuvene na nečuvene, da ih tako držeći na oprezu, probudi im čut i želje za onim predmetom, o kojem (sigurno željom) u uručenoj knjizi mogu kod kuće i čitati. — A koliko bi se i sam puk okoristio nediljom, svetcem, zimi večerom kod kuće čitajući takove poučne i zabavne knjige. — Bratjo! pomozimo se kako znamo i možemo, jer drugi nas pomoći neće.

U „Slovničkoj Čitanki“ jesu i pisme, o kojih važnosti i vridnosti u kratko imam spomenuti : da pisme izvire iz obilatoga osićanja, iz čistoga duha i nagona za oponašanjem lipote.

Pisme su ključevi narodnje nam svetinje. Pivati, jest posebna vlastitost našega naroda. On pivanjem se rodi, njeguje, odgoji, živi, a napokon pivanjem se i u grob otprati.¹⁾ Dokle narod piva, znak je, da je u njemu

¹⁾ J. Radetić veli : Slaveni su nada svim narodom u Europi najbogatiji na pismah. Bio Slavlján gdi mu drago, radio što hoće, to su mu pri svakom činu u svako doba usta puna pisme. Pisma je njegov nerazrešljivi drug, njegov svagdanji prijatelj, komu on svoje misli i čuvstva povirava; pred kojimi stoje otvoreni svi zakutci njegova srca. 1) Ova vlastitost rešila je i stare Slavene. I oni su već pisme, glasbu i ples ljubili. Pače kao što konstantin Porphirogenita svidočiti, služili su se i isti Gerci pri svojih igráh slavenskim pismami. Prokop pripovida, kako su Gerci na Slavene napali, a ovi te pogibeli ni osićali nisu, jer su pivajući zaspali bili. 2) Karamzim spominje u svojoj povisti o ruskom carstvu, da su Gerci vojujući sa Avari (oko g. 590.) tri Slavljana uhvatili, koji su kao poslanici avarskom Kanu poslani bili. Ovi poslanici, veli on, nosili su misto oružja, tambure, a za mač kakav nisu ni znali, buduć da u njihovoj zem-

zdrava srca, duha i života. Prestane li pivati, znak je, da je srcem bolestan, duhom klonio, na pol mrtav, približava se svojoj grobnici. To sve imajući prid očima imamo dobro uvažiti, a osobito učitelj. Učitelj treba prvo : da sam poznajući naše pesništvo, upozna ditcu.

Prvo prirodnimi pismami, koje su u otvorenom prostoru prirode prorastle; zatim narodnimi pismami, koje odjekuju odzivom narodnih mišljenjah, željah, čuvstvah i činjenjah.

Napokon junačkimi pismami, koje pridstavljaju dična dila i čine naših pradiđovah i otacah. Ditca su nam već od naravi ljubitelji pisamah, pa zato veoma rado uče u „Čitanki“ nalazeće pisme. A dademo li im, njihovim dobam i čuvstvam prilagodne družične pisme, to im ide još u veći tjek; uručimo i naznačimo li im vitežke pisme odnoseće na čuvenu povist, čovik se tada divit (čudit) mora! Ditca ovoga razreda upoznavši se s „vitežkim pismami“ Kačića, ne samo otimajući se u školi i kod kuće rado čitaše, već i skoro na pamet naučiše pisme o Frankopanu, Vojvodi Janku i s. Ivanu Kapistranu o kralju Ludoviku na polju Muhačkomu. A između ostalih pismu o Nikoli Šubiću (odnosno na 88. §. Čit.) jedan učenik (djak) na izpitu govorilo je tako, da su ga svi dopadnostju slušali.¹⁾ Kao što učitelj u školi, tako i mi svi njegujemo, širimo i upoznavajmo valjane pisme s narodom, da nam roda milopojke slavuljice (divojke svudan širom pivaju. Bratjo! cjenimo i čuvajmo tu poglavitu i vele milu vlastitost našeg naroda. — Brižno i rodnom ljubavju pazimo na milu nam mladež, kanoti na zenicu oka svoga. Podajmo roda milim kćerkam, a sestricam našim valjane pisme, neka neprestance pivaju.²⁾

I pobrinimo se, da nikada nebudu s oskudice pisamah prisiljine prihvatit se otrovnih pisamah, koje vridjaju nevina čuvstva i truju srce i duh mladeži.

IV. Računica, koja je svima neobhodno potribita. Računstvo tribuje gospodar i prostak, bogatac i siromak. Čovik, koi je neuputan u računstvu, dvostručno platja, gubi i vara se. Računstvo je glavna svakdašnja zadaća u životu koju svaki ima rišiti, razpresti. Temelj računstva pridaje se prvo u pučkoj školi, gdi učitelj ima zorno rukovoditi ditcu do prava i čvrsta pojma brojevah, i to : od 1—10, a od 10—100. Prid tečno računstvenih pravilah, poglavita je vižba napametnoga (iz glave) računstva. Zatim se ditca stepimice imaju voditi po pravilu sbrajanja, odbijanja, množenja i diljenja, ali praktično zadaćami iz života, tako : da sama ditca pronadju pravilo. Veoma je ciloshodno upoznati ditcu s zadržajem knjige „Računska Vežbanica za se oske učionice“ cina 16 novč. a to zato : da ditca ostavivši škulu, imajući (barem tribalo bi, da svaki imade) rečenu knjigu, iz koje na već poznatomu pravcu i temelju, mogu se sami vižbati, vižbajući u računstvu napridovati, sve to u životu rabiti, te tako se samo okoristiti.

lji gvoždja nije bilo, te veli nadalje, da je pivanje i glasba poglavita čest njihova poslovanja bila. — Od starih Slavenah prišlo pismstvo i na potomke njihove tako veli Grim, Glatz, i našinac Šafarik.

¹⁾ Tu pismu priobćujem zato, da nam vidi i zna narod, da mu ditca imaju duha i vrstni su za nauk.

²⁾ Priporučujem divojkam Pismaricu ili Sbirku 620 rado pivajućih narodnjih pisamah od St. Deželića cina 1 fr. u Oseku. Zatim za vele koristno čitanje Isusovu zaručnicu Igorevu. Naminjenu divojkam. U Zagrebu, Albrecht cina 80 novčićah. — Slovini dakle — koji su bogati na jeziku, u kojih su usta puna rečih, naprotiv. Nemj, Nencem s kojim imenom su oni svoji suside nazivali, u kojih je jezik tobože bez zvuka i melodie, vidi Šafarik. II. 25.

V. Zemljopis na zemaljskoj kruglji globus i zemljovidu (mapa). Ovaj je nauk ditići zanimi i vele koristan. Mi imamo baš u našem jeziku „Zemljopisnu Početnicu“ od M. M., zatim „Atlas za početnu obuku u zemljopisu s 9 zemljovidah,“ pa zašto mi to nebi upotrebili u naših pučkih školah, podučavajući našu ditiću u sladkom svom materinskomu jeziku?! Ditiću upoznavati na zemljovidu našom Carevinom, Kraljevinom, domovinom i njenimi proizvodi, lip je, koristan je to nauk!

Slavni sinei miloga nam roda! pitam vas: jesmo li zato rodjeni i pozvani, da vlastitima očima hladno-krno gledamo posrtanje i potlačenost narodne nam svetinje? — Jezgrovito i svestrano razmišljajuć, otvorenim okom promatrajuć vidimo: da u višjih elementarnih, realnih (neznam zašto ne?) a gimnazialnih školah baš ni traga niglasa naše knjige, našeg jezika. — Pa hoćemo li u takvom položaju takovi okolnostih bezdušno zanemariti i zapustiti još i naše pučke škole? — O to ne! Stolikim se ledom još nije oledenilo naše srce u nasiuh grudih. Bunjevačka vrila krv, jos vruće vrije u naših žilah; pa zato ćemo sada, kad vrime zahktiva, a duh goni, svi složno skočiti na junačke noge, te iz petnih žilah napinjajuć se raditi o narodnom razvitku, braniti narodnju svetinju, čuvati i izobrazivati jezik, i učiniti sve:

„Da nam ono nepogine
Što je naše od starine.“

Potlam dugotrajne crne noći crnih stminah, sada, kada nam se na vedrom bunjevačkom obzorju divno ukazala pridoznica zvizda (t. j. B. i Š. nov.), prihvatimo se narodnjeg kola i zavedimoga činom, „da se plamen rodoljubne vatre po narodu niti i goji.“ Sad, kad nam ova pridoznica trepti u oko, da se licem spoznamo; hajd! uđrimo ruku o ruku, te muževskim korakom po pravom putu i pravcu naprid stupajuć započmimo: neka vidu ditića, što čine otići! U jednom duhu srodnim srceom, sjedinjenim trudom i snagom zapčmimo i činimo sve, — i to što najviše, da prosvjetom rod odihše.

Po dovršenju izpita predstavljenih predmetah: Velečastni gospodin Balogh, mistni župnik i espereš, koj je ljubitelj naše knjige i neutrudivi podupiratelj narodnih virskih školah, i kao predsjednik škulske stolice, dočim je ditići usrdno pridočio tužno stanje slipoga čovika, koj nevidi bila danka; da je isto tako jadovno stanje i onoga čovika, koi ima zdrave oči a nevidi, t. j. koi nezna knjigu, nezna čitati, nezna pisati. Zato neka si na duši i srcu stečeno blago dobro čuvaju, dalje to nje-gujuć u nauku i dobru napreduju, da tako budu vremenom kripostni, umni, višti i u svomu stališu sposobni ljudi.

Zatim je jedan od učenikah Franjo Rožić, slidećim kratim slovom (pozdravom) pozdravio častne goste:

Velečastni Gospodine, revni naš Upravitelju, i vi častna gospodo!

Kanogod marljivom posleniku, po dovršenom poslu od radosti poskakuje; isto tako danas i nami po dovršenomu izpitu:

U grudih nam većma srce bije
A s očih suzica nam lije
Te radosti nigdi više nije
Nit pod nebom za nas što milije!

Hvala Bogu na njegovoj milosti, hvala Vami na

vašoj ljuvenosti. Vidili smo snami blago vaše postupanje, vidili smo s očih vam odsivanje:

Živi dokaz zadovoljnosti
Na plodu naše radenosti.

Premda nas je višta ruka sve jednako vodila, premda nas je sve jednako blaga rosa rosila, ipak nismo svi jednakim rodom urodili.

Oprost zato! Tečajem vrimenah u okrilju vaše brižljivosti i pupuljke čehu se razviti i uroditi željnim plodom.

Sad pako: dočim se svi jednodušno zahvalno priporučujemo u milo vam okrilje, svi dižemo ruke svoje do nebesah sjajnih, vapijući Stvoritelju svita:

Blagi Bože! svrni oko milo
Na vapaje zahvalne ditićice;
Ter uzdrži našeg Ravnatelja,
Poglavare, našeg učitelja!
Zdravstvovali svi na mnoga lita,
To je želja ovd' svakog ditića.
U znak zahvalnosti to želimo,
Jednim srcem od Boga molimo. Živili!!
Štipan Vujević.

Snivana ženitba.

Utrudjen ja legnem Sanak boraviti, Na uzglavje (jastuk) metnem Glavu počinuti.	Zaljubita jesam U suseda (komšiu) tvoga, Što imadoh sve sam Dala dara moga.
---	--

Lip sam sanak snio, Da sam prid oltarom; Jer sam se zaručio Sa Šokicom plavom.	Srce, dušu, tilo I sva čuvstva moja; Tebi nije milo Nemog' biti tvoja.
---	---

Odjo do oltara Dajuć ruku svoju, Ona misto dara, Odbi ruku moju.	Zato me se prodji I ženitbe tvoje, Dragi će mi doći U naručje moje.
---	--

Od žalosti ciknem,
Što s' namigla na me?
S uzglavja se dignem,
Sanarie same.

Franjo Beraković.

Najnovije.

Po česki Listovi nije nada: daće česi u bečki zajednički sabor unići.

Iz Münchena javljaju dase preiske i francuske predstraže u okolišu Sturzelbrunna sukobile uz dva prusa više francusa je ranjeno.

Pruski kralj. 2. kolovoza je već u Maincu bio.

Francusi se izvlače iz Rima i pridaće čuvarinu ovog grada, i sigurnosti stolice papalske Taliancem. Nikoji tvrde da su francusi kod Neubreisacha priko Rheine prišli, i tom prigodem dvie Vürtembergke regemente uništili. Što bi svidočilo da Schvarzvald obići i tako u Vürtemberg unići žele.